

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZİ

“YABANCIDIR HER BİRİ, YERALTININ SAHİPLERİ”

-Emanet Dolabı Bebekleri-

-Kinyas ve Kayra-

Kılavuz Öğretmen: Havva Reyhan

Öğrencinin Adı: Gülce Işıl

Öğrencinin Soyadı: Gökçe

Diploma Numarası: D11290050

Ödevin Sözcük Sayısı: 3972

Araştırma Sorusu: Karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, Yeraltı Edebiyatı ürünlerinden olan, Hakan Günday’ın *Kinyas ve Kayra* adlı yapıtı ile Ryu Murakami’nin *Emanet Dolabı Bebekleri* eseri, “anomali” kavramı üstünden nasıl değerlendirilebilir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı kapsamında hazırlanmış olan A1 Türk Dili ve Yazını dersine ait bu uzun tezde, Yeraltı Edebiyatı romancılığının, Türk ve Japon Edebiyatı örneklerinden olan yapıtları, *anomali* (aykırılık, sapaklık) kavramı üzerinden incelenmiştir. Hakan Günday'ın kaleme aldığı *Kinyas ve Kayra* ile Ryu Murakami'ye ait *Emanet Dolabı Bebekleri* adlı yapıtlar; anomali izleği odağında, benzerlik ve karşıtlık bakımından uygun kesitlerde ele alınmıştır. Böylelikle, saf dil işleyişiyle sağlanmış yalın anlatımla bağıntılı dil özellikleri ayrıntılı aktarılan bu iki yapıt, özgün bir konu temelinde, neden ve sonuçlarıyla, karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Başlangıçta, *anomali* kavramının kökeni, bağlantıları ve metaforik/değişmeceli söyleyişlere yol açabilecek yönleri, giriş bölümünde açıklanarak tez için gerekli yol haritası sağlanmıştır. Ayrıca bu kavramın, farklı kültürlere ait iki eser olsalar dahi figürler üzerinde ortak bir sonuca vardırarak özellikte olması göz önünde bulundurularak izlekler genişletilmiştir. Bununla birlikte bu bölümde, yapıtların içerik özellikleri ve kurguları genel bir ölçüde yansıtılmış, çalışma için temel oluşturulmuştur.

Gelişme bölümünde *anomali* anahtar sözcüğü, üç ana izlek ile birleştirilerek her iki eser üzerinden imgesel ve somut yollar hâlinde incelenmiştir. Bu kesitte bulunan ilk karşılaştırma “Anomali – Arayış” bağıntısıdır. Gelişme bölümünün bu ilk bölümü, bu bağıntı üzerinde kurularak “arayış” motifinin işleyişleri, yapıtlar üzerinden aktarılmıştır. Kurgunun ve figürlerin önde tutulmasına dikkat edilmiş ve karşılaştırmalar bu nokta üzerinden anlatılmıştır. Gelişmenin ikinci bölümünde, *anomali* kavramı “değer yitimi” ile birleştirilerek yansıtılmış, son bölümde ise “Anomali – Soyutlanma(Yabancılaşma)” kavramları, neden-sonuç ilişkisi

baz alınarak incelenmiştir. Tüm bu karşılaştırmalar, sıralı olarak her yapıtta incelenmiş, karakterler ve yan karakterler bu bağlamlar altında birleştirilmiştir. Bunlarla birlikte kurguda bulunan uygun bölümler alıntılarla aktararak, verilen düşünceye destekleyici nitelik sağlanmıştır.

Sonuç olarak, *anomali*, diğer bir deyişle *aykırılıkla* ilişkilendirilerek ele alınan bu kavramlar, ana ileti ile birleştirilerek genel özellikleri üzerinden temel hedefe bağlanmıştır. *Anomali* kavramının farklı kültürlere ait bu iki romanda işlenişi, birçok açıdan ayrılıklar taşısa da toplum tabularının ortak bir noktada birleşmesi dolayısıyla, tezin evrenselliği üzerinde geliştirici bir etki sağlamıştır.

Sözcük Sayısı: 300

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ: ANOMALİ KAVRAMI.....	5
2. GÜNDAY'IN VE MURAKAMI'NİN YAPITLARINDA ELE ALINAN TEMEL İZLEKLERİN ANOMALİ İLE İLİŞKİSİ.....	6
2.1. Anomali – Arayış Bağıntısı	8
2.2. Anomali – Değer Yitimi Bağıntısı	12
2.3. Anomali – Soyutlanma/Yabancılaşma Bağıntısı	16
3. SONUÇ	19
4. KAYNAKÇA	21

Araştırma Konusu: Karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, Yeraltı Edebiyatı ürünlerinden olan, Hakan Günday'ın *Kinyas ve Kayra* adlı yapıtı ile Ryu Murakami'nin *Emanet Dolabı Bebekleri* eserinin, iki romanın da ortak özelliği olan *çift odak figürlü yapı* ile ele alınmış olay örgüsü, temel izlekler ve odak figürlerin hayata bakış açısı temel alınarak “anomali” kavramı üstünden değerlendirilmesi.

1. GİRİŞ: ANOMALİ KAVRAMI

Sözlük anlamı olarak *sapaklık/aykırılık* anlamına gelen bir kavramdır. “Normalden sapmak, kaide dışına çıkmak, kurallara uygun olmamak, alışılmıştan uzak olmak” gibi benzer tanımlamaları bulunan *anomali*, birkaç bilim dalında farklı kullanımlar göstererek ve belirli terminolojilerle kullanılarak yan anlamlara bürünmektedir. *Anomali/aykırılık*, tıp alanında “konjenital anomali” olarak bilinen ve “doğuştan gelen beden veya sistem mutasyonlarını/değişimlerini” niteleyen bir kavram olarak bulunurken, aynı zamanda ruh biliminde -bir hastalık olarak kabul edilmese de- kişinin ruhsal dengesini tanımlamada “normalden aykırı olan, farklı kabul edilen” gibi anlamlarda kullanılır.

“Hastalık niteliğinde olmamakla birlikte, normalden belirgin durumda sapma gösterme durumu” olarak tanımlanan bir diğer sözcük “sapaklık” da anomalinin eş değer karşılığı olarak kullanılır. Bu bağlamda da “belli bir ölçüye uymama” olarak özetlenen “anomali”, her duygu ve düşünce gibi toplumsal tabulardan beslenir, sosyal normlarla biçimlenir ve nesnelliği yok ederek kişiler arası iletişimde rol oynar. Bu nedenle hiçbir zaman bir duygunun kesin bir olguyla bağdaştırılamaması gibi, herkese uyan da bir tanımını olmaz. Yeraltı Edebiyatı ürünlerinden olan iki eser, *Kinyas ve Kayra* ile *Emanet Dolabı Bebekleri* adlı yapıtlarda ise *anomalilik* durumu, toplum tabularından sıyrılarak mantıklı ve kabul edilebilir bir konumdaymış gibi aktarılmıştır. Çarpık yaşamların, kimsenin duymadığı ama bildiği gerçeklerin öne sürülmesi, yalnızca işlenen figürlerde *aykırılık* gerçeğini yansıtmamış, en temelinde yapıtların kendisini ayırksı kılmıştır.

Bu çalışmada *anomali/aykırılık* olgusu, çift odak figürlü bu iki yapıtın temel özellikleri olarak değerlendirilecek ve bu bağlamda romanlarda geçen ana izleklerin ve normalden uzak karakter yapısına sahip olan dört ana kahramanın değişim süreçlerinin tetikçisi olacaktır. Olay örgüsüyle yaratılmış olan bu aykırılığın, üst düzeyde somutlaştırılmasıyla, sembolik anlamlar

sağlanacak, böylece hem metaforik/değişmeceli hem de sade dil, eşit bir şekilde incelenebilecektir.

Ön planda tutulacak bir başka olgu ise sapkın hâlin aslında işlenen kurgu için normal, hatta kabul edilebilir oluşu olacaktır. Bu çelişki de eserlerin vermek istediği asıl iletiyle bağlanacaktır: İnsan yaşadığı dünyanın, çevresindeki insanların hayatının inceliklerini ne tahmin edebilir ne de kabul eder; her olgunun sözlükteki anlam karşılığı olduğu hayatından başkasını düşünemez.

2. GÜNDAY'IN VE MURAKAMİ'NİN YAPITLARINDA ELE ALINAN TEMEL İZLEKLERİN ANOMALİ İLE İLİŞKİSİ

Kinyas ve Kayra, yirmili yaşlarının sonundaki iki adamın varoluşçu hayat düzenlerini konu alan bir eserdir. Kardeş olmayan ancak neredeyse kardeş olarak yaşayan bu iki odak figürün amacı, hayatlarını yazarak “öz”e ulaşmak ve zihinsel ölümlerini gerçekleştirmektir. Onlara göre yazmak, zihinlerini boşaltmakla ve dünyayla olan bağlantılarını kopartmakla aynı anlama gelmektedir.

Birçok kanunsuzluğa, şiddete ve cinselliğe başvuran Kinyas ve Kayra, hayatta onları kendi özlerine ulaşmaktan alıkoyan her oluşumdan kopmak istemektedirler. Bunun için “son oyunlarını” yavaş yavaş ve eğlene eğlene oynarlar. Uzunca bir süre yurt dışında geçirdikleri zamandan sonra, İstanbul’a dönmeye karar vermişlerdir; ancak İstanbul’a gelmelerinin ardından Kinyas, Kayra’yı terk eder. Odak figürlerin yollarının ayrıldığı bu noktada, her ikisinin de asıl amaçları belli olur: Kayra, yazmaya devam ederek zihnini son noktasına kadar boşaltacak ve sembolik olarak yaşamını sonlandıracak; Kinyas ise aynı şekilde yazmayı sürdürüp kendini eski hayatından kurtaracak böylece yeni bir yaşama doğacaktır.

Emanet Dolabı Bebekleri ise Japonya'daki halka açık emanet dolaplarına bırakılan, ancak genelde ölü bulunan bebeklerden iki erkek çocuğunun, şans eseri kurtuluşunu ve bu kurtuluşun ardından farklı yollarla şekillenen yaşamlarını anlatan bir romandır. Kardeş olmayan, ancak neredeyse kardeş gibi yaşayan bu iki odak figür Kiku ve Haşi'nin amacı, onları emanet dolabına bırakan annelerinin kim olduğunu ve eğer hâlâ yaşıyorlarsa nerede olduklarını bulmaktır. Zorlu bir çocukluğun ardından, psikolojik bozuklukları nedeniyle bir doktorun bilimsel çalışması üzerine, "kalp sesi" dinletilerek tedavi edilmiş bu iki çocuk, bir süre sonra normale dönerler. Bu noktada doktorun en büyük uyarısı, çocukların tedavi gördüklerini asla bilmemeleri gerektiği olmuştur. Başta afacan olarak nitelendirilebilecek çocuklukları, aslında onlara asıl karakterlerini hatırlatan bir gösterge gibidir. Zaman zaman su yüzüne çıkan gariplikler arkada bırakılırken, Kiku ve Haşi toplumda belirli yerlere gelirler. Kiku'nun sportif karakteri, Haşi'nin öne çıkan vokal yetenekleri, bu yerleri kazanmada önemli bir faktör olmuştur. Bir gün Kiku'nun bir turnuvasını izlerken Haşi, yazdığı bir notla Kiku'yu ve evlatlık ailelerini terk eder. Annesini aramaya gittiğini düşünen Kiku, çok geçmeden Haşi'yi üvey annesiyle birlikte aramaya gider. Bu yolculuğun onlara ne denli zarar vereceğini bilmiyor olmaları, bir nevi iki gencin hâlâ bebeklik hâllerindeki masumiyetlerinin korkunç bir şekilde hayatla yüzleşmesine benzemektedir. Üvey annelerinin ölümü, Kiku'nun yeni kız arkadaşı ve araya katılan yeni figürlerle kurgu karmaşıklaşmaya başlamaktadır. Haşi'nin bulunuşunun ardından yaşanan yeni sorunlar ve ikinci bir yol ayrılığı, izleklerin ve odak figürlerinin asıl olarak incelendiği bölümler başlamaktadır. Bu bağlamda Kiku'nun disiplinli yaşamından bir hapis haneye düşmesi, Haşi'nin şarkıcılık hayallerinin gerçekleştiği anda çöküp başarısızlığa dönüşmesi, kurgudaki ironinin ve toplumun kökleşmiş ve kokuşmuş olarak nitelendirilebilecek yapısının açık bir göstergesi ve anomalinin figürler üzerindeki farklı sonuçlarının yansımalarıdır.

2.1. Anomali – Arayış Bağıntısı

“Burada mıymış? Beni gökyüzüne götüreceksin adam, o devasa uçan dairenin harap ettiği bu şehirde mi yaşıyormuş?” (Murakami, 33) (arayış)

İnsanlığın uzun yıllar boyunca hayallerine, üzüntülerine neden olarak sunduğu olgu, kalıplaşmış ve bir sözcük içinde toplanmıştır: arayış. Ancak asıl önemli olan bu arayışın, hangi amaçla ve ne şekilde yapıldığıdır. Murakami'nin ve Günday'ın temel olarak romanlarını biçimlendirdikleri konu, toplum içinde normalden biraz daha farklı düşündükleri için dışlanan insanların amaçlarına ulaşmada ve arayışlarını gerçekleştirmede ne gibi yöntemler seçtikleridir. Bu noktada bakılması gereken temel durum *anomali* algısının, yabancılaşma ve dışlanmanın, bir insanın hayatı boyunca sürdüreceği arayışında ne gibi etkiler yaratacağı ve bu etkilerin toplumsal tabularla hem iç içe hem de tamamen zıt olma çelişkisinin varlığı olmalıdır.

Kinyas ve Kayra, olay örgüleri ve temel ileti bakımından *arayış* odaklıdır. İlk olarak bu arayışın hangi yönelimlerle oluştuğunu belirlemek, verilen iletileri ve kurguyu anlamaya yardımcı olacaktır. Hayatlarını toplumun en karanlık köşelerinde; yasadışı, kuralsız bir şekilde yaşamış olan Kinyas ve Kayra, yaşadıkları her olayı yazmaya karar verdiklerinde ikisinin de ortak bir amacı vardır: özlerine ulaşmak. Yalnızca yazdıkları sürece kişiliklerini örten bedenlerini etkisiz kılabileceklerini böylece zihinlerinin, gerçek uyanışa erişeceğini düşünmektedirler. Bu anlatı, birçok yönden sembolik anlamlar taşımaktadır ve bu anlamları açıklamak için ilk olarak *öz kavramının gelişimini incelemek* etkili olacaktır.

Birçok filozofun farklı açıklamalarla felsefeye kattığı *öz kavramı*, *Kinyas ve Kayra* adlı yapıtta Edmund Husserl'in ele aldığı tanıma koşut öğeler taşımaktadır. Fenomonoloji, diğer bir deyişle *görüngü bilimi* olarak adlandırılan bu yaklaşımda esas olan, bilincin direkt olarak ulaştığı, somut tüm özelliklerin hesap dışında tutularak elde edilen varlığın anlamıdır.

Olguların ve duyuların yetersiz bir araç olacağı bu yönelimde fenomenolojik bir yöntem izlenmektedir ve bu yöntem belirtildiği üzere saf bilinç kullanımına dayanmaktadır. Kinyas ve Kayra'nın özlerine ulaşma yöntemleri, onları tam da bu noktada belirtilen felsefi algıya yönlentmektedir. Kendilerini dış dünyadan soyutlayarak ve tüm rastgele yaşanmışlıkları yazarak, bilinçlerini başka bir varlığa geçirerek mümkün olacaktır. “*Bedenim yokmuş ve üzerinde durduğum dünya sonsuz bir hiçlikmiş gibi var olacağım... Sadece bir zihin. Çevresinde de yiyen, yediklerini boşaltan, uyuyan bir et!*” (Günday, 168) tümcesinde de öne çıkan asıl düşünce, öze ulaştıktan sonra kalan bütün fiziksel dünyaya ait olan yapıların özelliksiz bir maddeden ileri gidemeyeceğidir.

Oluşturulan bu arayış şemasında araya katılması gereken bir önemli etken de *anomali* durumudur. Bu kavramın araya girmesiyle odak figürlerin öze ulaşma çabaları arasındaki farklılıklar ve benzerlikler net olarak görülebilecektir. Aykırılık, hem zorlama hem de gerçek olabilir. *Kinyas ve Kayra* adlı eserde zorlama bir aykırılıktan doğan yabancılaşma kendini varoluşçuluğa ve bunun sonucunda toplum tabuları içinde *anomaliye* bırakmaktadır. Odak figürlerin sıkça tekrarladıkları ve temel izlek hâline gelmiş olan yozlaşmış ve içten bozulmuş yapı, onların sığınacakları yegâne kapı hâline gelmiştir; çünkü hissettikleri dışlanmışlığın boşa olduğunun farkındadırlar. Bu farkındalık, yollarının ayrılmasına sebebiyet verdiği gibi arayışlarının sonuçlarının da tamamen zıt kutuplarda gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. “*Kabul ediyorum, yüklerin çoğu hayaliydi. Ama benim için hayal gerçekten daha fazla acıtacak kadar hissettiriyordu kendini.*” (Günday, 378-379) açıklaması hissedilen acı ve hüznün, Kayra'yı dünyanın tüm sakinlerinden ayrı yapan tüm sorunların aslında abartılmış olduğunun net bir temsilcisidir. İşte bu nedenle ki hayatını öze ulaşmak için sonlandırmada *anomali* algısı Kayra üzerinde neredeyse açgözlü denebilecek bir hal yaratmıştır. Buna karşın Kinyas'ın arayışında *anomali* faktörünün tetikleyici ve uyarıcı bir etki yarattığı aşikârdır; çünkü yaşadığı hayatın bohem hâli onu özü bulmaya itmiştir. “*Kayra, yolculuğunun*

parçaladığı hayatını toplayıp geri dönmelisin. Çünkü burada her şey var!..”(Günday, 531) haykırışı özün nerede bulunduğuna işaret eden bir bildiri niteliğindedir.

Arayış motifi *Emanet Dolabı Bebekleri*'nde çok daha somut bir şekilde gerçekleşse de aslında temelinde aynı fenomenolojideki gibi *varlığın, insanın özüne inme* temeldedir. Bu eserde arayış “anne” figürü üzerinde toplanmış ve aynı şekilde *anomalinin* kaynağı da “anne” karakterine bağlanmıştır.

Annelerinin terk etmelerinin ardından hayata alışmaya çalışan Kiku ve Haşi, çocukluklarından itibaren yaşlılarından, hatta toplumun genel kesiminden ayrılan davranışlar sergilemişlerdir. Haşi'nin düzene ve üstünlüğe olan takıntısı, Kiku'nun ise hızlı ve uzun yolculuklar sağlayabilecek vasıtalarla gezme isteği, bu ayrıksılıklarını, aynı zamanda arayışlarını tamamladıklarında gelecekleri noktaları belirttiğinden, bir laytmotif değeri taşımaktadır. Bu noktada ilk olarak yapılması gereken, başvurulmuş tıbbî tedavinin, nasıl bir önem arz ettiğini belirlemektir.

Bir bebeğin anne karnındayken duyduğu kalp sesinin, dünyada bulunan en rahatlatıcı ses olduğunu belirleyen doktorlar, odak figürlerin artan sorunlu yapısı için bu çözümü uygun görmüşlerdir, ancak tedavi şekli çocuklardan saklanmıştır. *Anomalinin* yok olması, arayışı da yok ettiği gibi, varlığı ya da devam etmesi de tekrar eski sorunları doğuracaktır. Haşi'nin tedavi gördüklerini anlaması da bu noktayı etkinleştirmek ve *anomalinin* etkisini göstermek için sağlanmış bir düğüm bölümüdür: “*O var ya, bir sestti... Güzel bir ses, insana ölümü arzulatıyor, güzel işte.*” (*Murakami, 53*) Burada ana öge olan ses aslında anneleri yerine geçen sembolik bir anlatımdır. Bu nedenle Kiku, Haşi evden ayrıldıktan sonra “*Kiku, Haşi'nin evden kaçmasının nedenini biliyordu. Annesini armaya gitmişti.*” (*Murakami, 87*) açıklamalarını, Haşi'nin asıl amacı olan sesi bulmaya yönelik bir gönderi niteliğinde söylemiştir. Bu “kalp sesi” izleği o denli etkilidir ki Kiku ve Haşi'nin ileriki hayatlarında da

büyük dönüm noktalarında değinilen konular arasına girecektir. Haşı'nın bir müzisyen olması ve sanatının estetik algıdan çok insana farklı hisler yaşatmaya yönelik oluşu, ses kavramının nasıl bir *anomaliye* büründüğünün kanıtıdır. Bu kariyerin olumsuz sonuçlara bürünmesinin de temel nedeni, bunca zamana dek hayatını adadığı arayışın, aslında Haşı'den kendi kişiliğini çalmış olmasıdır. Aynı şekilde sporcu biri olarak disiplin ve düzen anahtar sözcükleriyle adlandırılabilir Kiku, hapisaneye düştüğünde mahkûm arkadaşlarının biriyle yaşadığı konuşmada ses izleğinin, arayışı betimlemede çok temel bir noktayı temsil ettiği görülmektedir:

“Karım, hastaneye çocuğumuzu getirmişti. Dört aylık bebek ama kalbi tık tık atıyordu. İşte dedim, aradığımı buldum... Kiku cennet papağanının göğsünü kulağına yaklaştırdı... Nabız atışları uzaklardan, çok uzaklardan geçen bir motosiklet sesi gibiydi.” (Murakami, 293)

Buradaki motosiklet benzetmesi Gazel'e, eski kasabalarında tanıştıkları bir adama gönderme olarak sevgi dolu ve özlem niteliğindedir. Bu nedenle Kiku'nun saklanmış özünü vurgulamaktadır. Karakter ayırımında, Kiku'nun temel arayışı incelenirse çocukluğunda tanıştığı Gazel'in öğretilerine bakılmalıdır. Gazel'in, *datura* adında, özütünü zehirli bir çiçekten alan, bir halüsinojenden bahsetmesi ve bu uyuşturucunun farklı etkisini açıklaması, Kiku üzerinde hayat görüşünü oluşturacak kadar büyük bir etki göstermiştir. Bu ilacın, kullanıcılarına başta sakinlik vermesi, ardından kontrol edilemeyen bir öfke ve vahşet isteği aşılması, kurgudaki işlevi yönünden çok önemlidir; çünkü Kiku'nun *anomali* etkisiyle normalden uzaklaşmış kişiliğine ve toplumdaki ayrışmış bedenine herkesi yok edecek gücü hem psikolojik hem de fiziksel olarak verecek, aynı zamanda arayışının temellenmesini sağlayacaktır.

Her iki roman da *arayış* motifini işlerken kimi zaman ayrı noktalardan gitseler de aslında arayışın nedenleri bazında benzerlikler barındırmaktadırlar. Toplum yapısına uymayan bu dört figür, hem kendilerinin etkileri hem de yaşamlarına girmiş olan insanlar, karşı karşıya kaldıkları olaylar nedeniyle genel ahlâk yapısının dışında kalmışlardır. Bu durum *anomali* olarak nitelendirilmiştir. Her insanın amaçları kendi kişiliği ile geliştiğinden bu aykırı durum, onları tanımlamakla kalmamış, aynı zamanda yollarını çizen araç olmuştur. Sonuç olarak her karakter öze ulaşmaya çalışırken, yaşamları için bir anlam arayışlarında başladığı noktalardan çok uzaklaşmış ve tamamen başka bir karaktere bürünmüş bir hâlde arayışlarını noktalamışlardır.

2. 2. Anomali – Değer Yitimi Bağıntısı

“Eğer insan babasının hiçkırıklarını umursamazsa hiçbir şeyi umursamıyor demektir.” (Günday, 209)(değer yitimi)

Kişinin ruh bütünlüğünün bozulması, birçok yeni duruma yol açabilir. Bunların başında *uyumsuzluk* ve *değer yitimi* gelmektedir. Bu durumun temel nedenini belirlemek ve hem Kinyas ve Kayra’daki hem de *Emanet Dolabı Bebekleri*’ndeki figür çözümlenmelerini incelemek gerekir ki bu da *anomaliye* ulaşımı sağlar. Çalışmanın bu bölümünde, eserlerdeki odak figürlerin toplumsal değer yargılarını ne ölçüde kaybettikleri ve bunun *anomaliye* bağıntısı incelenecektir.

Günday’ın kaleme aldığı yapıtta, odak figürlerinin özüne koyduğu sapkınlık durumu, onları yaşamlarında pek çok noktada etkileyerek toplumun temel değer yargılarından uzaklaştırmıştır. Herkes tarafından korkutucu ve rahatsız edici olarak kabul edilen ve düzensiz, yıpranmış cinsel deneyimler yaşayan Kinyas ve Kayra için, aşırı noktalarda

seyreden öfke ve şiddet, kanunsuzluk ve görgü dışılık, olağan ve gündelik işler hâline gelmiştir. Bunlarla beraber bu değer yitimi, hem neden hem de sonuç olarak *anomaliye* bağlanırken, aynı zamanda odak figürlerin kişiliklerinde artan bir tatminsizlik ve anlam yükleme kabiliyetinde ciddi bir çökme meydana getirmiştir: “*Mucizeler bitti. Doğmak yeterince mucizevi. Başka bir tane daha beklemek aptalca. Ölmek de ikincisi. Bunların arasında hiçbir şey yok.*” (Günday, 66) anlatımında da hayatın anlamsızlığını kabul eden bir karakter görmek mümkündür.

Değer yitiminin odak figürlere yaptırdıklarını incelemek, *anomali* kavramının etkisini arttıracaktır. Eserde üzerinde durulan noktalardan biri, bu tür bozulmalar yaşamış insanların kendilerini toplumun aksine, oldukça haklı görebileceklerini göstermektir. Toplumun kurallarını koyan insan olsa dahi kendini yönlendirmek için değil, başkalarını kontrol altına alabilmek için çalışmalar yapmıştır. Bunun nedeni bencilliğin, bu eserde de üzerinde durulduğu gibi, insanın özünde önemli bir yer kaplamasıdır.

Kinyas ve Kayra için değer yitiminin başladığı nokta, bencilliğin ayırt edildiği zamandır. İnsanın, düşüncelerinin gücünü anlaması, sahip olmadığı, ancak birçok yönden sahip olması gerektiğini düşündüğü öğeler onu sarhoşa çevirir; vahşi bir hâle sokar. Yapıtın girişinde temel alınan konu da bu vahşiliğe giriş niteliğindedir: “*Benim adım Kinyas. Gün ağrıyor. Başım ağrıyor. İsmimi kendime ben verdim.*” (Günday, 23) girişi de belirtilen konuda vurgulanan güç kavramının somut bir şekilde yansıtılmış hâlidir. Kişinin kendine adını koyması, yeni günün başlangıcı ile baş ağrısını uyumlu kelimelerle belirtmesi, merkezîyetçi bir kişilik bildirmekle kalmamış, aynı zamanda üstünlük göstergesi hâline gelmiştir. Ancak bu anlatımların büyük bölümünde ironiye rastlamak mümkündür. Kişilik ne kadar ön planda tutulsa da varoluşçu anlatımın getirdiği hiçlik algısı, aynı derecede romanı ilerletmektedir. “*Bitkilerin hayatının, insanlarınkinden çok daha ilginç olduğuna eminim. En azından onlarda karakter denilen işe yaramaz bölüm yoktur! Dolayısıyla birbirlerinden nefret etmek için de bir neden*

*bulamıyorlardır.” (Günday, 384) tümcelerinde de görüldüğü üzere betimlenen karakterler nefret olgusunu tek gerçek duygu olarak görmektedirler ve bu nedenle kişilik algılarında oldukça sapmış bir yargılama sürecine girmektedirler. Bu durum kabul edilen düşüncenin *anomali* algısıyla nasıl şekillendiğini göstermekle kalmamış aynı zamanda değer yitiminin insan ilişkileri üzerindeki etkisini de göstermiştir.*

Emanet Dolabı Bebekleri, toplumsal yargıların silikleşmesini konu alırken belirli izlekler ve karakterler arası iletişim üzerinde önemle durmuştur. Bu noktada değer yitiminin temel nedenini arayış izleği oluşturmaktadır; ancak *anomalinin* de azımsanamayacak bir etkisi vardır. Kiku ve Haşi'nin hiç başlamaması gereken arayış serüveni, onları *anomaliye*, *anomali* ise toplumdaki uzaklaşmaya, değerleri umursamamaya ve en sonunda da değer yitimine sürüklemiştir.

Yapıtın girişinde birbirlerinden ayrılmaya dayanamayan odak figürler, arayış olgusunun getirdiği merak ve öze dönme arzusuyla farklı yollara yönelmiş, en önemlisi de birbirlerinden nefret eder konuma gelmişlerdir: “*Fiberglas çubuğu sınıksız tutarak sınıf arkadaşlarının arasında göğe yükselen Kiku artık bir kahraman değil, zavallı bir gorildi.*” (Günday, 208) Zamanla, Haşi'nin Kiku'ya olan düşkünlüğü yok olmuş, yerini hırs ve hatta iğrenme duygusu almıştır. Bu hislerin karşılıklı olması da odak figürlerin arasındaki durumun daha da kötüye gitmesine yol hazırlamıştır: “*Şimdi anladım Haşi. Sen o ıvır zıvırla yaptığın tepeciğin içinde hapsettin beni. Ağlıyormuş numarası yaparak beni kandırdın.*” (Murakami, 257) sözü de bu karşılıklı nefretin destekçisi niteliğindedir. Bu noktada değer yitiminin çok önemli bir işlevi göz önüne gelmektedir. İki figürün birbirinden ayrılamazken kendi aralarında böyle düşünceler barındırmaları, ayrık yapılarının onlara bıraktığı tatminsizlik hissinden kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni ise kişinin, ne kadar toplumdaki uzaklaştığını hissederse o kadar ilgisiz hâle gelmesi ve uyumsuzluk sorunları yaşamasıdır. Kiku ve Haşi'nin kendi ideallerinden yaratılmış yeni hayatlarında bir ikincisine yer yoktur; çünkü

oluşturulan hayat görüşünün temelinde bencillik ve toplumdaki kopma yatmaktadır. Bu durumun sonucu olarak ortak başlayan arayışları, ayrı sonlanmak zorunda kalmıştır.

Kiku ile Haşi, birbirlerine karşı duydukları nefret dışında, çevrelerine karşı da aynı uzaklaşmayı yaşamışlardır. Birbirlerine olan duygusal yöndeki zıtlık, topluma karşı biraz daha farklı aksetmiş ve nefretin yanı sıra yok sayma, umursamama ve varlığı kabul etmeme gibi düşüncelerle şekillendirilmiştir. Odak figürler ayrı ayrı incelendiğinde, bu tip düşüncelerin yollarının ayrılması nedeniyle farklı şekillere büründüğü görülmektedir. Haşi'nin kullandığı *“Arada sırada, bana sadakatle hizmet eden kişilerin başını ezmeliyim. Neden? Kendi isteklerime ulaşmak için.”*(Murakami, 211) yargısı kişilik gelişiminde kendini ne denli üstte gördüğü ve hayatta hiçbir insanın olamayacağı kadar önemli bir yere sahip olduğuna inandığı açıkça görünmektedir. Bu inanışın temelinde, Haşi'nin çocukluk yılları boyunca Kiku'dan daha sonra anılması ve daha *hastalıklı* görülmesi yatmaktadır: *“Kiku'yla farklı olarak, Haşi o hastalıklı hâli sayesinde kurtulmuştu.”* (Murakami, 9). Karakter ayırımında Kiku'nun topluma karşı değer yargısının düşüşü incelenirse çocukluğunda tanıştığı Gazel'in öğretilerine bakılmalıdır. Bahsedildiği üzere *datura* adındaki uyuşturucunun sembolik gücü, Kiku'nun insanları algılama şeklini değiştirmiştir:

“Kiku'nun içinde eski deri soyulmuş, kabuğu kırılarak gömülmüş haldeki belleği yavaş yavaş kendini göstermişti... On yedi yıl önce, emanet dolabı içinde sıcaklığa ve nefes alma zorluğuna direnerek, şok dalgası gibi ağlayan bebeklik hali, o an kendisini hayatta tutan şey, o an kendisine seslenen şey... Yık! Öldür!... Kızıl kusacak sert bir bebek mi olmak istiyorsun?... Şehri harabeye çevir!” (Murakami, 108)

Kiku'nun *datura* ile sağlayacağı, aslında kendi değer yitiminin sembolü olan uyuşturucunun ve öfkenin etkisidir.

Karşılaştırmalı olarak incelendiğinde her iki yapıt da değer yitimi yönünden oldukça etkin bir kurguya sahiptir. Ne kadar kişilikleri ve bu değersizliğin yöntemi farklı yansıtılmış olsa da esas olan temel bir nokta vardır: hiçlik ve topluma karşı aşağılama. Bu iki izleğin önemi, benmerkezciliğe ve karakterler anomalisine kattığı üstünlük hissidir. Bu hissin temeli, toplumdan farklı olmak/düşünmek olduğundan dolayı, odak figürler kendilerinin düşük olduğuna değil, çevresindekilerin altta olduğuna inanmıştır. Bunun nedeni ise hayatta yaşadıkları, ister istemez deneyimledikleri ve kendi kontrollerinde olan, olmayan olayların karakter yapılarındaki ve ruhsal dünyalarındaki yıpratıcı etkisidir.

2. 3. Anomali – Soyutlanma/Yabancılaşma Bağıntısı

“Ne oluyor sana! Japonca insan sözcüğünün nasıl yazıldığına baksana! Kişi ve arası imleriyle yazılır. Senin bu anki haline gelebilmen birçok kişiyle temas etmen sayesinde oldu. Kendinin şimdiye kadar tek başına yaşadığını düşünüyorsan büyük bir hata yapıyorsun.” (Murakami, 307)(soyutlanma)

İnsanın ruh durumunu, beklentilerinin ne ölçüde gerçekleştiği ya da gerçekleşip gerçekleşmediği belirler. Eğer kişi sürekli hayal kırıklığına uğrar, umduğunu bulamazsa tüm beklentileri bir bıçak misali can acıtmaya başlar. Bu acı kendini hayattan soyutlamaya, beklentisizliğe, tatminsizliğe, sonunda tüm sosyal yapıdan yabancılaşmaya döner. Öz arayışı ve değer yitimi izleklerine kıyasla soyutlanma kavramı, *Kinyas ve Kayra*'da ve *Emanet Dolabı Bebekleri*'nde işlenen, ana kavramlardan biri olan *anomalinin* nedeni ve sonucu olmak yerine, daha temel olarak yalnızca nedeni olmuştur.

Kinyas ve Kayra, soyutlanma izleği bakımından, yapıtın başından sonuna kadar örnek belirtiler taşımaktadır. Bahsedildiği üzere, bu soyutlanmanın kaynağı ayrık yaşam tarzı ve odak figürlerin kendini toplumdan üstün görmesidir. Bu duruma gelmelerindeki neden kesin

olarak belirtilmemiş olsa bile, burada dikkat edilmesi gereken nokta, davranışlarının ve düşünce şekillerinin yol açtığı dışlanma duygusudur. Aynı zamanda bu yabancılaşmada açgözlülüğün de büyük bir önemi vardır. Bunun nedeni hem Kinyas'ın hem de Kayra'nın toplumun gördüğü maskeleri nedeniyle düzgün ve başarılı iki insan olarak görülmesidir. *"Robinson'un bile yanına Cuma'yı veren dünya, üzerinde yaşayan bütün insanları tanışırma gibi hastalıklı bir saplantıya sahipken uzak kalmamız çok zor olacak gündüzün ve gecenin seslerinden..."* (Günday, 67) yargısı da insanların varlığını aşağılayan ve yabancı kalma durumunu engelleyen bir unsur olarak görmektedir. Yabancılaşmanın bu denli imrenilecek bir durum olarak gösterilmesi, karakter gelişiminin ne yönde olduğunu gösteren bir kanıt niteliğindedir. Romanın ilk bölümünde soyutlanma kavramı bu şekilde açıklanmışken; ikinci ve üçüncü bölümlerde daha kişisel bir baza indirgenmiş ve neredeyse zıt olarak işlenmiştir. Kayra'nın yolunda kendini bedenen yaşar bırakırken, zihinsel ölüme kavuşma yolunda toplumdaki ayrılma kavramının tam anlamda somutlaştırıldığı görülmektedir. Onun, uzak bir kasabada, ona bakacak bir kadınla beraber ev tutması; tüm insanlarla ilişkisini kesmesi ve dünya üzerinde sahip olduğu tüm mal varlığından vazgeçmesi bu soyutlanmanın ne denli gerçek olduğunu belirtir hâldedir. Buna rağmen Kinyas'ın yolunda ilk göze çarpan durum, bunca zamandır övülen yabancılaşmadan, tümünden vazgeçme ve tekrar toplum tarafından kabul edilme isteğidir: *"Hayat reddedemeyeceği kadar güzel ve gerçek. Bu hayatta umut, sevgi, dostluk, insanlık var!"* (Günday, 531) Kinyas'ın önceki hayatında asla kabul etmeyeceği yeni yargılar ve düşüncelerinin farklılaşması, kişiliklerinin değişkenliğini vurgulamaktadır.

Kiku ve Haşi'nin kişiliğinde ise soyutlanma, istekle değil, kendi ayrıksılıklarının artması nedeniyle oluşmuştur. Hayatlarının düzenli süreci, arayış kavramının yaşamlarına girmesiyle parçalanırken, bu düzenlilik çocukluklarında: *"O iki çocuk kendilerinin değiştiğinin farkında değiller, dünyanın değiştiğini düşünüyorlar."* (Murakami, 19) şeklinde nitelenmiştir. Buradan

da görüldüğü üzere başlangıçta herhangi bir sorunu bulunmayan bu iki gencin gün geçtikçe hayata bakışları, bebekliklerinin açıklanamayan gerçeği yüzünden gittikçe daha da karanlık bir hâle gelmiş ve azımsanamayacak derecede acıklı bir sona imza atmıştır. Soyutlanma kavramının tıpkı Kinyas ve Kayra'daki gibi bu yapıtta da odak figürler arasında farklılık yarattığı görülmektedir. Haşi'nin şarkıcı olarak ünlü olma hayali, her ne kadar ilk bakıldığında yabancılaşmayla zıtlaşsa da aslında içten içe temeli bu esasa dayanmaktadır. Bunun nedeni Haşi'nin sanatının, toplum için değil – hatta sanat için bile değil – kendisi için olmasıdır. Anlaşılmaz, ürkütücü ve ürpertici olarak yorumlanan müzikal tonu için yaptığı açıklamada, insanların en saf duygularına dönmesi gerektiğini açıklamış; bu bağlamda arayış izleğinde geçen *öze ulaşmanın* sembolik çağrışımından içten içe yararlanılmıştır. Ancak *anomali* durumunun baskın gelmesi ve toplumun tamamen bu eğreti düşünce yapısını dışlaması üzerine Haşi başladığı noktaya, yalnızlığına geri dönmüştür. Kiku ise Haşi'den farklı olarak kendi vahşi düşüncelerinin arzusuna çok kapılmış ve eline *datura* gücünü geçirmek için çok uğraşmıştır. Soyutlanma aynı Kinyas'ta olduğu gibi Kayra'nın, bu durumda Haşi'nin etkisiyle olmuş; Haşi'yle yolları ayrıldığı zaman kendi yolunu tasarlama ayrıcalığı Kiku'nun eline geçmiştir. Ancak anlatıldığı üzere, vahşet isteğini yenemeyen Kiku, birçok kuralı çiğneyerek isteğine ulaşmaya çalışmıştır. Bunlar sonucunda hapishaneye düşmüş olması da soyutlanma kavramının en somut ürünlerinden biridir.

Genellenecek olursa, gerek Kinyas ve Kayra gerekse Kiku ve Haşi ortak bir yoldan geçerek toplumun önemsenmeyen, zararlı görülen ve dışlanan topluluğunda yerlerini almışlardır. Bu durumun temel nedeni, yaşam tarzlarından kaynaklanan normal dışı durumlar ve anormal düşünce yapılarıdır. Bu şekilde süregelen bir yaşam, onları kısır döngüye sokarak her yaşadıkları olayın, her davranışın bir noktada sıra dışı ve toplum görgü kurallarına aykırı olmasına neden olmuştur.

3. SONUÇ

Toplum birçok düşünceyi, sağlıklı ve sağlıklı sayısız bünyeyi içinde barındırır. İnsanın değişken yapısı ve doğa içinde en yapay canlı oluşu, onu her yönden, hem kendisine hem de çevresine karşı tehlikeli yapar. Bunun en önemli nedeni, doğal düzeninde barınmayan birçok kavramın, onlarca sözsüz kuralın, toplum yapısı içinde bulunmasıdır. Vahşi doğada politika yoktur, görgü kuralları yoktur ve bilinçli bir şekilde yapılan kötülükler bulunmaz; ancak toplumun temelini oluşturan davranışlar bu kokuşmanın bütünüdür. İnsan bu özelliklerinden dolayı yok olmaya en hızlı yaklaşacak canlı olacaktır.

İnsan, sonsuz bir döngüye girdiğinden dolayı, geliştikçe ilkelleşmektedir. Sanat, bu durumun en net görüldüğü alanlardan biridir. Sanatçı, aldığı düşünceyi geliştirirken sadece toplum yargılarını kullanmamakta ve bu yargıların özüne, özündeki çığ düşünceye inmektedir. Bu süreç de sonucunda ilkel ve en doğal davranışları sanata taşımaktadır. Sanat, bu duyguların gösterimi olsa da asıl anlaşılması gereken, her insanın bu yapıdan oluştuğunu bilmektir. Herkesin maskesi farklı kalınlıktadır; ancak öz, insana insan niteliği kazandıran, onu yapaylaştıran, kendi koyduğu düzeni yok sayan, özellikler katan her bireyin temelidir. Bu maske ne kadar incelirse kişi o kadar saflaşır, saflaştığı ölçüde toplumdan dışlanır ve yerini kendini gizlemeyenlerin, kaynağının bilincinde olanların yanında bulur.

Kinyas ve Kayra ve Emanet Dolabı Bebekleri, bahsedilen bu benlik karmaşasını oldukça net gösteren iki eser olup yalnızca insanın içini yansıtmakla kalmamış; aynı zamanda bu canlı grubunun oluşturduğu yapıları – toplumu – da en çıplak hâliyle aktarmıştır. Bu aktarım yapılırken yukarıdaki anlatımda sözü geçen dışlanmayı, bu bağlamda oluşturulan çalışmada incelenen *anomali* kavramını okuyucuya iletmeyi baz almıştır. Bu kavram anlatılırken birçok farklı yan izlekler ve figürler kurguyu desteklemişlerdir. Üslubun net, ancak vahşi oluşu,

anlatımın açıklığı, olay örgüsünün iç içe oluşu, anlatılmak istenen iletilerin değerinin ne yönde olmasını destekler niteliktedir.

Bu çalışmada üstünde durulan kavramlardan olan *öz arayışı*, temeli oluşturan; *değer yitimi*, bu temeli güçlendiren, *soyutlanma* ise tüm bu izleklere neden sağlayan etmenler olmuş; her biri iki yapıtta da sembolik, mecazî ve doğrudan anlatımlarla, birçok yönden üzerinde durulan kavramlar olarak öne çıkmıştır.

Kinyas ve Kayra adlı romanda odak figürlerin bu hâle gelişi, daha çok varoluşçu yapıda incelense de temel olan düşünce, *ayrışıklığın gücünün* nereye kadar etki edeceğidir. Elinde her türlü gücü barındırdığına inanan bu iki insanın çizdiği yollar da yaşadıkları yabancılaşma nedeniyle, toplumun alt kesiminde bulduklarını bilseler bile, kendilerini kandırmak için uydurdukları bariz bir yalandır.

Emanet Dolabı Bebekleri, belirtilen kavramların oluşumunun anne figürü üzerine bağlandığı, gerekirciliğin etkilerinin görüldüğü bir yapıt olsa bile, bu durumun aslında kişinin iradesinde olduğunu savunan birçok öge içermektedir. Aynı şekilde kullanılmış olan laytmotifler, eser boyunca değer yitiminin ve arayış olgusunun üzerinde durmuş, bu yönlerde odak figürlerin bakış açılarına üst düzeyde önem vermiştir.

Yeraltı Edebiyatı ürünlerinden olan *Kinyas ve Kayra* eseri ve *Emanet Dolabı Bebekleri* yapıtları, hayatın zorluklarını tatmış ve tartışmış olan insanları konu alan, çift odak figürlü yapısı ile arayışın, insanı ne kadar yıpratıp değiştirebileceğini, değer yitiminin nelere/kimlere karşı dahi olabileceğini ve soyutlanmanın temelinde açgözlülüğün ve benmerkezciliğin yattığını vurgulayan bir anlatıma sahiptir. Bu şekilde insanın hiçbir zaman tamamen modern olamayacağını yansıtmış ve sözde çağdaşlığın aslında ilkelliğe geri dönüş olduğunu vurgulamıştır.

4. KAYNAKÇA

1. Ryu, Murakami. *Koinrokka Beibizu*. Çev. H. Can Erkin. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic A.Ş. , 2008.
2. Günday, Hakan. *Kinyas ve Kayra*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic A.Ş. , 2014.
3. TDK Büyük Türkçe Sözlük, 2005